

Folkhälsomyndigheten

Remissyttrande

Mottagar

Regeringskansliet,
Justiedepartementet, 103 33 Sockholm
Mottagarens postadress
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Handläggare

Manijeh Mehdiyar
Enheten för sexuell hälsa
och hivprevention

Datum

2023-11-20

Vårt ärendenummer

02920-2023

Ert ärendenummer

Ju2023/01620

Förstärkt skydd för den personliga integriteten - Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök (SOU 2023:37)

Sammanfattning

Folkhälsomyndigheten tillstyrker utredningens förslag att kriminalisera oskuldskontroller och oskuldsingrepp samt underlåtelse att anmäla eller på annat sätt avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott med nedan lämnade kommentarer. Folkhälsomyndigheten har inga synpunkter på förslaget om att inte kriminalisera oskuldsintyg. Folkhälsomyndigheten har inte heller några synpunkter på förslaget om att inte kriminalisera omvändelseförsök men lämnar kommentarer nedan.

Folkhälsomyndighetens kommentarer

Hedersrelaterat våld och förtryck har negativa konsekvenser för folkhälsan då det kränker och begränsar främst flickors och unga kvinnors, men även unga mäns och hbtqi-personers grundläggande fri- och rättigheter. Hedersrelaterat våld och förtryck skapar ojämlika förutsättningar att uppnå god och jämlik hälsa.

Folkhälsomyndigheten föreslår att lagförslagen i SOU 2023:37 åtföljs av förstärkta förebyggande insatser som utgår från till den nationella SRHR-strategin samt den nationella hbtqi-strategin. Förslag till sådana insatser presenteras nedan.

8.3.2 Oskuldskontroller och oskuldsingrepp bör kriminaliseras

Folkhälsomyndigheten delar bedömningen att utförande av oskuldskontroller och oskuldsingrepp bör kriminaliseras, och att det bör gälla oavsett samtycke och även när personen som berörs har fyllt 18 år. Vid sidan av att det inte finns någon vetenskaplig grund för bedömningen av huruvida en person har debuterat sexuellt eller ej, så har oskuldskontroller och oskuldsingrepp konsekvenser för folkhälsan, bland annat sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), livsvillkor och jämlik hälsa. Sådana kontroller och ingrepp utgör en kränkning av den personliga integriteten ur flera aspekter. Myndigheten föreslår att betydelsen av förebyggande, holistiska och kontinuerliga insatser och interventioner lyfts fram tydligare i den fortsatta beredningen. Därtill är det viktigt att lyfta fram långsiktiga förebyggande interventioner som inkluderar hela familjen. Följande åtgärder och perspektiv är viktiga att lyfta fram i det fortsatta arbetet:

- Insatser som syftar till att öka föräldrarnas tillgång till kunskap och information om SRHR i tidigt skede under barnens uppväxt och som kan leda till attitydförändring gällande oskuldsfrågor samt hedersnormer. Sådana insatser kan även leda till ökad kunskap om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter hos föräldrarna själva.
- Kunskapshöjande insatser till föräldrar bör vara dialogbaserade, långsiktiga, kontinuerliga och vila på beprövade metoder som exempelvis motiverande samtal. En viktig grund i dessa insatser är processinriktad utbildning och rådgivning. Detta är i synnerhet viktigt för att öka förståelsen för komplexa frågor och normer som har koppling till SRHR¹, Sådana insatser kan förbättra relationer inom familjen och främja hela familjens psykosociala hälsa.
- Stärkt och utökat föräldrastöd inom kommuner och regioner som syftar till att öka kunskapen om SRHR. Ett sådant stöd kan exempelvis vara riktat till föräldrar med barn inom BVC, förskola, skola och socialtjänst. Det kan också innebära stärkt resursfördelning till ungdomsmottagningar och elevhälsa som kan hålla utåtriktad verksamhet med kunskap och information. Ett stärkt och utökat föräldrastöd inom SRHR kan minska kunskapsglapp mellan vårdnadshavare och barn/unga.
- Särskilt angeläget är kunskapshöjande insatser och resurser till elevhälsan. Detta för att eventuell förekomst av oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp ska kunna identifieras vid exempelvis elevernas

---

¹ Hanna Cinthio. Rörelser i gränslandet: om komplexa hedersnormer och samhälleliga markeringar. 2023. Avhandling. Malmö universitet, Centrum för sexologi och sexualitetsstudier. Malmö.

hälsobesök. Elevhälsopersonal ska känna till att oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp kan utgöra grund för orosanmälan.

- Fortbildning för yrkesverksamma inom vård och omsorg för att öka kunskapen kring SRHR och på så sätt förebygga hedersrelaterat våld och förtryck samt motverka felaktiga föreställningar om mödomshinnan.
- Utveckling av SRHR till tydligt område inom utbildningar till människovårdande yrken inom universitet och högskolor.
- Utbildning och stärkta resurser till elevhälsoteam, socialtjänst samt ungdomsmottagningar som kommer i kontakt med personer som riskerar att utsättas för oskuldskontroller eller oskuldsingrepp.

8.4 Utformningen av straffbestämmelsen avseende oskuldskontroller

Folkhälsomyndigheten tillstyrker att det införs en straffbestämmelse i brottsbalken med den omfattning som föreslås. Folkhälsomyndigheten vill dock väcka frågan om brottsrubriceringen *oskuldskontroll* är den bästa benämningen.

Folkhälsomyndigheten anser att det föreligger en risk att ordet oskuldskontroll befästs som korrekt i sammanhanget och att det finns skäl att se över valet av begrepp. Ordvalen ”är oskuld” eller att ”vara oskuld” kan ersättas med ”har haft sexuell debut med partner” eller ”har haft samlag” vilket är den betydelse som utredningen anger (s. 14). Ett sådant val av språkbruk skulle ytterligare distansera utredningen från de sedvänjor och traditioner som utredningen syftar till att motverka.

Som utredningen påtalar är hedersrelaterat våld och förtryck uttryck för patriarkala och heteronormativa föreställningar om såväl kön som sexualitet. För att inte befästa dessa föreställningar är det viktigt att språket som beskriver företeelsen är normmedvetet och inkluderande. Benämningen ”kvinnligt könsorgan” (se sidan 20, 337, 338) är missvisande eftersom även personer med annan könsidentitet än flicka/kvinna kan ha en sådan könsuppsättning. I det här fallet är exempelvis ”vagina” en mer inkluderande benämning.

14.1.3 Det bör inte införas en särskild reglering som kriminaliserar omvändelseförsök

Folkhälsomyndigheten har inga synpunkter på ifall omvändelseförsök ska kriminaliseras särskilt, men vill lyfta fram följande inför den kommande beredningen:

- Det finns en risk att den som inte har kännedom om sina rättigheter inte polisanmäler när den blir utsatt för brott. Det finns också risk att den inte heller söker annan hjälp eller stöd, vilket kan motverka intentionerna i den nationella hbtqi-strategin och handlingsplanen om att minska utsatthet och öka hbtqi-personers tilltro till rättsväsendet.

- Även kränkningar utanför nuvarande lagstiftning har påverkan på individens hälsa och kan vara en del av ett systematiskt förtryck. Stöd behöver erbjudas också till den vars hälsa och livsvillkor påverkats negativt trots att utsattheten inte omfattas av strafflagstiftningen. Det finns rapporter om att de som utsatts för hedersrelaterat våld och hot – där omvändelseförsök ingår - har blivit tillsagda att de endast kan få hjälp om de gör en polisanmälan.²

Med detta som bakgrund föreslår Folkhälsomyndigheten följande åtgärder:

- Kunskapshöjande insatser om SRHR med fokus på hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter som riktas till vården, socialtjänst, skola, polis och rättsväsende. Kunskapshöjande insatser bör också skapa kännedom om omvändelseförsök och dess negativa konsekvenser för individen, samt hur befintlig lagstiftning kan tillämpas för att förhindra och förebygga att omvändelseförsök sker.
- Särskilt angeläget är kunskapshöjande insatser och resurser till elevhälsan. Detta för att eventuell förekomst av omvändelseförsök ska kunna identifieras vid exempelvis elevernas hälsobesök. Elevhälsopersonal ska känna till att omvändelseförsök kan utgöra grund för orosanmälan.
- Informationsinsatser till målgrupper som riskerar att utsättas för omvändelseförsök för att öka deras kännedom om rätt till stöd och hjälp och att de kan vara utsatta för brott även om företeelsen inte i sig är kriminaliserad. Det är av stor vikt att sådana informationsinsatser tas fram i samråd med tilltänkta målgrupper så att de har rätt ton och tilltal.

Beslut i detta ärende har fattats av ställföreträdande GD Anna Bessö. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Johan Kaarme, tillförordnade enhetschefen Anna ChuChu Schindele och chefsjuristen Bitte Bråstad deltagit. Utredaren Manijeh Mehdiyar har varit föredragande.

Enligt Folkhälsomyndighetens beslut

Manijeh Mehdiyar

---

² Darj, Nathorst-Böös & Jarl-Åberg, *HBT och heder*, 2011, RFSL Ungdom